

Затверджую:
 проректор з наукової роботи
 Національного педагогічного
 університету імені М. П. Драгоманова
 Г. М. Торбач
 «27» жовтня 2020 року

ВИСНОВОК

засідання структурного підрозділу
 кафедри світової літератури та теорії літератури
 факультету іноземної філології
 Національного педагогічного університету
 імені М. П. Драгоманова,
 призначеного рішенням засідання вченої ради
 НПУ імені М.П. Драгоманова
 від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2),
 для проведення попередньої експертизи дисертації
 Нікітської Катерини Ігорівни на тему:
 «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова»
 на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії
 зі спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Пахарєва Т. А.

Викладачі: завідувач кафедри д. філол. н.,
 проф. Корнієнко О. О. (головуючий на засіданні кафедри),
 д. філол. н., проф. Анненкова О. С., д. філол. н., проф.
1. ПРИСУТНІ: Пахарєва Т. А., д. філол. н., доц. Юферева О. В.,
 д. філол. н., проф. Юдін О. А., к. філол. н., доц.
 Балабан О. О., к. філол.н., доц. Костюк О. М., к. філол.н.,
 доц. Загребельна Н. К., к. філол. н., доц. Шуберт Г. М., к.
 філол. н., ст. викл. Боровська О. М., к. філол.н., ст. викл.
 Кондакова Д. Ю., к. філол. н., доц. Бураго Д. С., доц.
 Астахова А. А., ст. викл. Шевченко О. Л.
Аспіранти: Нікітська К. І., Білогорська Л. В.,
 Односум Н. В.
 Секретар: д. філол. н., доц. Юферева О. В.

2. СЛУХАЛИ: Висновок рецензентів доктора філологічних наук,
 професора Олександра Анатолійовича Юдіна, кандидата
 філологічних наук, доцента Олени Олександрівни Балабан
 про наукову новизну, теоретичне та практичне значення

результатів дисертації Нікітської Катерини Ігорівни на тему: «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова», призначених рішенням засідання вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2) для проведення попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Науковий керівник – д. філол. н., проф. Пахарєва Т. А.
Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 26 жовтня 2016 р.). Дисертація виконувалась як складова частина комплексного дослідження «Поетика й аксіологія літератури: проблеми дослідження та викладання» (протокол № 9 от 27.01.2016) кафедри світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

2.1. Дисертантка Нікітська Катерина Ігорівна

Повідомила про основний зміст, концептуальні положення та наукові результати дисертаційної роботи.

Поема у її сучасному розумінні сходиться до стародавніх епосів і, не маючи фіксованих жанрових ознак, проявляється суто у формі історичних модифікацій. У літературі Срібної доби цьому жанру приділялося багато уваги, адже він надавав значний простір для експериментів з точки зору форми (поемою могли назвати ліричний цикл, книгу віршів або навіть усю творчість певного автора) і змісту (темою для поеми могли стати як особистісні інтимні переживання, так і масштабні соціальні катаклізми). Тому у цей період з'явилося надзвичайно багато індивідуально-авторських модифікацій поеми.

Для Миколи Степановича Гумільова поема стала засобом відтворення стародавніх епосів, які його надзвичайно цікавили, а також трансляції його головних ідей, а саме: про необхідність духовного зросту керованого сильним духовним лідером-поетом, про баланс «земного», матеріального буття і вищої реальності, про рушійну силу слова. Але на фактичну будову і специфіку поеми у Гумільова вплинула не тільки свідомо орієнтація на епоси давнини. У його ліро-епічних творах простежуються жанрові ознаки наступних історичних різновидів поеми: середньовічний героїчний епос, поема Відродження, російська романтична поема, поема межі століть.

Історію зазначених жанрових зразків та теорію поеми вивчали такі дослідники, як Єлезар Мойсейович Мелетинський, Сесіл Моріс Боура, Поль Зюмтор, Натан Давидович Тамарченко, Самсон Наумович Бройтман, Павло

Олександрович Грінцер, Юрій Володимирович Манн, Леонід Костянтинівич Долгополов, Віктор Максимович Жирмунський та інші. Творчий спадок Гумільова, і зокрема його поеми, досліджували Юрій Володимирович Зобнін, Олена Юріївна Раскіна, Олена Юріївна Кулікова, Сергій Леонович Слободнюк, Тетяна Анатоліївна Пахарєва, В'ячеслав Всеволодович Іванов, Майкл Баскер та інші.

Попри велику кількість біографічних і літературознавчих досліджень, присвячених Гумільову, ліро-епічні твори Гумільова все ще залишаються недостатньо вивченими. У наявних дослідженнях поеми зазвичай розглядаються із позиції роду, а не жанру і ці дві проблеми зумовлюють **актуальність теми дисертаційної роботи.**

Метою дисертації є комплексне дослідження поем Гумільова, виявлення їх жанрової природи, інтертекстуальних зв'язків та специфіки.

Джерельною базою дисертації є тексти усіх поем Гумільова (11 поем).

Фактичний матеріал дисертації становлять жанрова специфіка, мотивні комплекси поем, їх інтертекстуальні і контекстуальні зв'язки.

Основними науковими результатами дисертаційної праці є такі.

У роботі з'ясовано, що поеми Гумільова являють собою синтетичні утворення, що при тяжінні автора до епосу увібрали в себе риси різних історичних різновидів поем. А також інших жанрів – балади, містерії, новели. У Гумільова сформувалося своє бачення великої форми в поезії, яке було реалізоване у його ліро-епосах.

Основним підходом до вивчення був обраний **історико-типологічний** метод. Також були задіяні інтертекстуальний та мотивний аналіз, біографічний підхід.

Творчий шлях Гумільова почався зі збірки «Шлях конквістадорів», що відрізняється помітним впливом символізму та філософії Фрідріха Ніцше. До цієї збірки були включені три поеми – «Діва Сонця», «Осіньна пісня» та «Казка про королів». Ці три ліро-епоси досить схожі між собою у плані тематики та мотивної структури: у них діють герої королівського походження, що наділені силою і мають риси надлюдини і «місячні» двійчасті героїні, натхненні ідеями про подвійну жіночність. Також у цих присутні мотиви піднесення або сходження на вершини духу і смертальні мотиви, що втілюються у темі загибелі заради цього піднесення або пошуку світової істини. У жанровому відношенні усі три поеми мають риси ліричної поеми межі століть, яка досить часто зближувалася із циклом. Цей тип поеми розвивався у символістів – зокрема, у Валерія Брюсова та Костянтина Бальмонта, яких Гумільов уважно читав. Крім цього, жанровими зразками для «Діви Сонця» слугували балада, романтична поема XIX століття і поема Відродження; для «Осіньної пісні» – містерія; для «Казки про королів» – ліричний цикл, балада та епос, зокрема «Пісня про Нібелунгів».

У збірці «Перли» поет дещо відходить від юнацьких ніцшеанських образів і починає вибудовувати більш оригінальну творчу стратегію. Вірші та поеми цієї збірки ще зазнають впливу символістської поетики, однак у ній уже досить яскраво проявляються основні теми, що зробили Гумільова впізнаним метром поезії Срібної доби – насамперед це чітко заявлена тема шляху до ідеального буття, що керується сильним духовним лідером. Вона розробляється у поемі «Північний раджа», що розповідає історію індійського володаря, який вирішив підкорити Північний полюс і замерзає там зі своїм військом. Характерною особливістю поеми є наявність образу Індії як втілення раю, який присутній у всій творчості Гумільова. Також у «Північному раджі» актуалізується міф про Гіперборею – чарівну північну країну, населену надзвичайними людьми. Отже, ця поема реалізує тему сакральної географії та сильного лідера, що веде своє військо у бажане інобуття. На жанр «Північного раджі» вплинули ліро-епічні твори межі століть, а також романтична поема, зокрема поеми Лермонтова.

Інша поема з «Перлів», «Сон Адама» являє собою спробу відтворити стародавній епос. Історія Адама втілює історію усього людства від найперших днів у раю, розвиток цивілізації, її загибель і подальше повернення до початку – тобто, у поемі реалізується ідея про вічне повернення і циклічність людської історії, що присутня у багатьох світових міфах та епосах. Герой поступово проходить усі стадії розвитку людства – вигнання з раю, оволодіння заняттями, що допомагають вижити, виникнення мистецтва та духовних практик. Як видно вже з назви, сюжет поеми розгортається у оніричному хронотопі. Різноманітні звернення до теми сну є характерною рисою збірки, у поемі сон слугує жанроутворюючим елементом і сходиться до середньовічних видінь, а також до найдовершенішого зразка цього жанру – «Божественної комедії» Данте. Видіння, у свою чергу, сходять до біблійного Одкровення, а біблійний контекст також є важливим елементом творчого світосприйняття Гумільова. Поема також містить елементи шумерської (згадка про Тигр і Євфрат, сприйняття Адама як культурного героя) і індійської (образ бога Вішну, що бачить Всесвіт і історію у своєму сні) міфології і втілює важливі для Гумільова мотиви візіонерства і проходження духовного шляху.

У 1910 році починається криза символізму, який вже не є пануючою літературною течією і незабаром поступиться місцем іншим, молодим течіям – футуризму та акмеїзму. Гумільов усвідомлює, що потрібно рухатися від символізму і формулює основні принципи нової течії – повернення до конкретних, «вагомих» образів, ясність і точність висловлювання, пошук балансу земного буття і духовного зросту. Поеми цього періоду ілюструють шлях поета до акмеїзму. Перші дві поеми нової течії – «Відкриття Америки» та «Блудний син» – мають багато спільного між собою. По-перше, з усього

ліро-епічного спадку Гумільова це єдині поеми, у яких він користується готовими сюжетами: у першій це реальна історична подія, у другій – біблійна притча. Обидві поеми мають по чотири частини і в обох надзвичайно яскраво проявлена шляхова тематика, переплетена з дантовськими мотивами.

«Відкриття Америки» являє собою своєрідне переосмислення подвигу Колумба, який постає як візіонер і духовний лідер – образ, що вже з'являється в ліро-епічних творах Гумільова. У поемі також присутній образ «Музи Дальних Странствий», що виступає втіленням мандрів як шляхетного і духовного заняття і сходить до Афіни, покровительки Одиссея. І сам Колумб також схожий на героя гомерівського епосу – він зазнає випробувань, що перевіряють не стільки його фізичну витривалість, скільки стійкість характеру, мужність і вірність божественному задуму. Окрім гомерівського епосу серед жанрових зразків даної поеми можна згадати романтичну поему, авантюрну поему Відродження та «Божественну комедію».

Поема «Блудний син» – це довільний переказ біблійної притчі, який викликав багато обурення із боку сучасників, зокрема В'ячеслава Іванова. Полеміка навколо інтерпретації біблійного сюжету призвела до конфлікту і розриву між двома поетами і це стало вирішальним поштовхом до створення акмеїзму. Однією з суттєвих відмінностей поеми від джерела є те, що повернувшись додому блудний син відчуває тріумф замість каяття. Також, у поемі присутній образ нареченої, що нагадує про Беатріче з «Божественної комедії». У «Блудному сині» простежуються певні кореляції із ідеями, що були висловлені Гумільовим у статті «Спадщина символізму і акмеїзм», що дозволяє говорити про поему як один з перших поетичних маніфестів нової течії. У жанровому відношенні поема зберігає ознаки притчі, вплив інших зразків відчувається лише на рівні мотивів.

У 1913 році Гумільов їде у свою другу африканську подорож і згодом пише поему «Мік», що, за його власним твердженням, мала підсумувати його враження від поїздки і втілити погляди на епос як продуктивний жанр. З одного боку, поема про двох хлопчиків не сприймалася серйозно і багатьма сучасниками вважалася «дитячою». З іншого боку, у ній реалізується серйозна міфолого-епічна тема подорожі у загробний світ, а також постулюються деякі християнські ідеї. Це ріднить «Міка» із «астральними» поемами Лермонтова та «Божественною комедією». Загалом у цій поемі дуже багато епічних мотивів, таких як наявність двох героїв-побратимів, що звершують подвиги (хоч і у дитячому масштабі), мотив замаху на недосяжну мету і подальша загибель героя, пошук товариша у потойбічному світі тощо. У той же час метрика поеми і власне образ Міка відсилають до «Мцирі» Лермонтова і підтверджують наявність не тільки архаїчних, а й романтичних витоків «Міка». Також у цій поемі можна знайти відсилання до поеми Відродження – про цей жанровий зразок говорять авантюрна складова,

наявність чарівної істоти та «династична» лінія. Увібравши усі ці риси, «Мік» став не тільки втіленням поглядів Гумільова на епос, а й блискучим прикладом його прагнення до синтезу у творчості.

У пізніх поемах Гумільова суттєво посилюється епічна складова. Давши теоретичне обґрунтування нового типу поеми в доповіді, що супроводжувала перше читання «Міка», поет послідовно виходить до реалізації своїх тез на практиці – усі три останні поеми являють собою спробу створення «великого» епосу. Поема «Зоряний жах» входить до останньої прижиттєвої збірки «Вогняний стовп» і являє собою епізод із життя племені, що мешкає десь у Месопотамії, викладений у формі стародавнього епосу або сказання. За метрикою та стилем ця поема нагадує переклад «Пісні про Гайявату», зроблений Іваном Буніним, та «Калевалу» у перекладі Леоніда Бельського. Важливою рисою даної поеми також є те, що у ній Гумільов не допускає географічних та історико-культурних контамінацій, які є досить типовими для його попередніх поем. «Зоряний жах» описує досвід людини, що вперше стикається із зоряним небом і усвідомлює безмежність і грізну силу Всесвіту. Наслідком цього зіткнення стає народження астральної міфології та початок нового етапу розвитку людства. У сюжет свого ліро-епічного твору Гумільов також вклав власні враження від споглядання зоряного неба. Хоча на перший погляд поема здається стилізацією під стародавній епос, її не можна назвати прямим наслідуванням. Зокрема, у «Зоряному жаху» немає героїчної складової і власне героя у традиційному його розумінні – здобувача культури або воїна. Також у поемі відсутня піднесеність, що властива епічним творам давнини – герої розмовляють звичайною побутовою мовою і сам автор порівнює їх спів про зірки кумканню жаб. Тому можна говорити про те, що хоча епос і слугував жанровим зразком для цієї поеми, Гумільов вклав у неї майже новелістичний побутовий сюжет, свої особисті переживання та романтичну іронію.

Задум поеми «Два сні» народився під час роботи над перекладами китайської поезії. Зберігся план цієї поеми, згідно якого вона мала являти собою великий ліро-епічний твір у десяти частинах. Щодо того фрагмента, який Гумільов встиг написати і який наразі вважається основним фрагментом, то він більше нагадує новелу, ніж масштабний епос. Це дві невеличкі історії-події, що трапилися із маленькою Лай-Це і її другом Тен-Веем – разом із «Міком» та «Зоряним жахом», ця поема продовжує «дитячу» тему у ліро-епосах Гумільова. У цих історіях відчувається дух китайської новели, що загалом досить схожа на європейську. Також у структурі поеми можна знайти багато подібностей із романтичною поемою, а конкретно – із південними поемами Пушкіна. Про це свідчить звернення до екзотики, наявність «зразка» національної літератури у тексті, драматизованість, а також метрика (чотиристопний ямб, яким були написані «Бахчисарайський

фонтан» та «Цигани»). Поема примітна ще тим, що у ній Гумільов втілює свою ідею про ясну і точну поетичну мову – стиль «Двох снів» дійсно є досить лаконічним і прозорим, залишаючись водночас виразним. Отже, дана поема являє собою поєднання віршованої новели із елементами романтичної поеми, а також є зразком використання витонченої і у той же час точної поетичної мови, яка приваблювала Гумільова у китайській поезії.

Остання і також незавершена «Поема початку» планувалася як грандіозний епос про устрій Всесвіту, але Гумільов встиг написати лише першу частину. У ній розповідається про подорож жерця Лемурії Морадіти до дракона, що володіє знанням про світ. Поема насичена відсиланнями до різноманітних окультних трактатів, а також космогонічними мотивами. Однією з основних ідей поеми є ідея про всевладність слова – саме завдяки «забороненому» слову Ом Морадіти вдається отримати шукані знання. З усіх поем Гумільова ця найбільше нагадує стародавній космогонічний епос, як за формою, так і за змістом. З огляду на те, що вона стала останнім ліро-епічним твором поета, її можна розглядати як підсумок його шукань у сфері даного жанру та найточніше втілення концепцій про епос як актуальну форму літератури, що зможе у повній мірі відобразити соціально-політичні зрушення нової епохи. І його відчуття було вірним: після подій революції 1917 року багато поетів стали прагнути до великої поетичної форми – поеми епічного спрямування або великого вірша. Таким чином, орієнтуючись на давній епос і звертаючись до загальнолюдських тем, Гумільов створює новий тип поеми й передбачає тенденції розвитку жанру в 1920-х роках.

2.2. Запитання до дисертантки Нікітської К. І. та відповіді на них.

Д.філол.н., проф. Корнієнко О. О. Чи знаходять жанрові пошуки Гумільова в царині поеми підкріплення у його теоретичних та літературно-критичних роботах? Чи звертав він увагу на жанр поеми у своїх науково-критичних розвідках?

Нікітська К. І. Дякую за запитання. Так, Гумільов взагалі приділяв багато уваги теоретичній стороні поетичної творчості і вважав, що для майбутнього поета знання теорії віршування є обов'язковим. Оскільки поема – це нащадок стародавнього епосу, цей жанр цікавив його насамперед як засіб перенесення епічної стихії у сучасну йому літературу. Відомо, що він сформулював свої погляди на епос у виступі, що супроводжував перше читання поеми «Мік». Зміст цього виступу наразі невідомий, але з того, що він вибрав саме поему для ілюстрації своїх теоретичних побудов, можна зробити припущення, що мова йшла не тільки про епос і «епічне» світосприйняття, а і про жанр поеми як той, що відповідає такому світосприйняттю. Можливо, тоді Гумільов також озвучив свої думки щодо того, якою саме за жанровими

характеристиками має бути нова епічна поема, але, повторюся, це лише припущення, адже тексту того виступу у нас немає.

У літературно-критичних розвідках поет також звертав увагу на цей жанр. У багатьох відгуках на творчість сучасників – на поетичні збірки чи окремі твори – можна знайти коментарі про поеми. Збереглася як мінімум одна рецензія Гумільова, цілком присвячена саме поемі – це рецензія на поему П. Потьомкіна «Єва». З цього невеличкого тексту можна дещо реконструювати теоретичні погляди Гумільова щодо поеми. По-перше, він розмежовує поему і великий вірш – а це дуже важлива деталь, адже у багатьох дослідженнях творчості Гумільова ці жанри ототожнюються один з одним, що не зовсім коректно. По-друге, у цій рецензії є критерії поеми за Гумільовим – «удачная выдумка и стройный план». І цим критеріям він сам слідував у своїх ліро-епічних експериментах.

К.філол.н., доц. Шуберт Г. М. До якої течії більше тяжіють загальні принципи створення поем у Гумільова – до символізму чи до акмеїзму?

Нікітська К. І. Дякую за запитання. Взагалі усю творчість Гумільова можна поділити на три періоди – символістський, акмеїстичний і пізній «синтетичний» період. З одного боку, це доволі умовний поділ: наприклад, в ранні роки, попри захоплення символізмом, у творчості Гумільова вже спостерігаються деякі принципи майбутнього акмеїзму. І власне акмеїстична поетика виробилася не одразу після проголошення самої течії, і пізні твори також не можна віднести до якогось певного напрямку – тобто, на всіх етапах творчості поетика Гумільова перебувала у певній динаміці. З іншого боку, у кожному з цих періодів все ж спостерігалася домінуюча тенденція. Звичайно, у ранні роки, до появи ідеї акмеїзму, Гумільов орієнтувався на символістську поетику і створював свої ліро-епоси, надихаючись творчістю Брюсова та Бальмонта. І хоча ми можемо знайти у них акмеїстичні елементи, це все ж таки ще більшою мірою символістські поеми. У «середній» період Гумільов вже розуміє, що символізм віджив свій вік і потрібно шукати нові художні форми, що відобразилося і на поемах, у них вже діють суто акмеїстичні принципи конструювання тексту. Зрілий період найскладніший для класифікації, оскільки у ньому засвоєний досвід акмеїзму поєднується із частковим поверненням до символістської поетики, тому поеми цього періоду не можна однозначно віднести до символізму чи акмеїзму. Отже, кожен період у творчості Гумільова має свої специфічні риси і це позначається на поемах, тому можна сказати, що у різні періоди поеми тяжіють до різних течій.

Д.філол.н., проф. Анненкова О. С. Чи можна простежити певні кореляції між різножанровими епічними текстами Гумільова – зокрема, між його поемами та прозовими творами?

Нікітська К. І. Дякую за запитання. Так, такі кореляції простежуються і з усього прозового доробку Гумільова найбільш близькими до поем є новели. По-перше, вони мають багато спільних тем і мотивів із поемами: християнська міфологія і мандри лицарів, що знаходять смерть у пошуках раю (новела «Золотий лицар», поеми «Казка про королів», «Північний раджа», «Відкриття Америки» і «Мік»), екзотика, зокрема африканська (новели «Принцеса Зара», «Лісовий диявол» і поема «Мік»), опозиція і гармонія земного та небесного (новела «Радощі земної любові», поеми «Блудний син», «Діва сонця», «Осінь пісня»), оніричний простір (новела «Доньки Каїна» і поема «Сон Адама»), дантівські мотиви (новела «Радощі земної любові», поема «Блудний син»), роль слова і поезії (новела «Останній придворний поет» і «Поема початку»). Схожими у прозових і поетичних творах є також образи героя – лицаря, мандрівника, лідера, що шукає істину – і героїні, загадкової чи печальної місячної діви. По-друге, і поеми, і новели насичені дуже яскравими візуальними образами, що корелюють іноді навіть на мовному рівні – зокрема, для створення портретів Діви Сонця з однойменної поеми і Золотого Лицаря з новели використовується майже однакова лексика. І таких прикладів можна знайти багато. Крім того, одна з поем – а саме «Два сни» – подібна до новели за своєю жанровою природою. Таким чином, взаємодія і взаємовплив прозових і ліро-епічних творів Гумільова є безсумнівними.

Д.філол.н., доц. Юферева О. В. Ви звернули увагу на велику конструктивну роль інтертексту в поемах Гумільова, але виявили в них переважно інтертекстуальні зв'язки з класичними поемними творами минулих епох – від Гомера до романтиків. Чи можна знайти в поемах Гумільова так само системно проявлені інтертекстуальні перегуки з творчістю його сучасників та найближчих однодумців – передусім Ахматової та Мандельштама?

Нікітська К. І. Дякую за запитання. У Гумільова і справді можна знайти дуже багато інтертекстуальних перегуків із сучасниками, і їх пошуки – це значний пласт гумільовознавства, який ще потребує ретельного дослідження. У даній роботі ми відстежили найбільш явні. Насамперед це перегуки із символістами – зокрема Брюсов і Бальмонт – які мали великий вплив на Гумільова у його ранні роки, про що писали майже усі рецензенти його перших збірок. Звичайно, у поемах цей вплив теж відчувається, тим більше і Брюсов, і Бальмонт мали і висловлювали свої думки з приводу природи

жанру поеми і це відбивалося на специфіці освоєння цього жанру Гумільовим. У більш пізні періоди вплив символістів зберігається, але набуває дещо іншого характеру: це вже не наслідування, а переосмислення і подолання поетики старших «метрів». Щодо інтертекстуальних зв'язків з Ахматовою і Мандельштамом, то мені дуже подобається вислів О. Лекманова про те, що поетичний діалог між трьома акмеїстами ніколи не припинявся. Цей діалог охоплює у тому числі і ліро-епоси, тому відсилання до творчості Ахматової і Мандельштама, а також до реальних відносин із ними присутні в поемах Гумільова.

К.філол.н., доц. Костюк О. М. Хто з дослідників Гумільова зробив найбільший внесок у вивчення епічної складової його творчості і, зокрема, жанру поеми в ній?

Нікітська К. І. Дякую за запитання. Дуже важко назвати якесь одне ім'я, оскільки майже усі дослідники творчості Гумільова так чи інакше торкалися поеми або епічних прагнень поета у своїх роботах, але майже ніхто не зупинявся на цьому детально. Згадки про поеми у літературно-критичних роботах сучасників Гумільова і сьогоденних дослідників доводиться збирати буквально по крупицях – у когось є примітка про метрику тої чи іншої поеми, хтось пише про міфологічні витoki творчості і розглядає у тому числі ліро-епоси, хтось згадує поеми у автотекстуальному розрізі. Тобто, багато хто з дослідників торкався поем і робив дуже цінні зауваження, але саме комплексних досліджень ще не було.

К.філол.н., ст. викл. Кондакова Д. Ю. Поему Нового часу традиційно відносять до ліро-епічних жанрів. Стверджуючи, що Гумільов намагався створити сучасний епос, чи вважаєте Ви, що у його творчій практиці це вдалося реалізувати? Чи здебільшого йдеться про умовну орієнтацію на чистий епос, тоді як в реальній поетичній практиці Гумільов залишається ліро-епіком, не ламаючи загальних жанрових настанов своєї доби? І якщо певні поеми Гумільова можна вважати суто епічними, то чи не є вони стилізаціями – і тоді їх треба кваліфікувати дещо іншим чином, ніж спроби «сучасного епосу»?

Нікітська К. І. Дякую за запитання. Формулювання про «сучасний епос» сходять по-перше, до побудов самого Гумільова, а по-друге, до критичних оцінок його сучасників, які бачили його прагнення до відтворення епічних канонів. Поеми Гумільова не є стилізаціями, оскільки стилізація передбачає вибір конкретної історичної форми, і у такому випадку автору слід було вибрати один із різновидів епосу, наприклад французькі жести, і слідувати суто його особливостям. А у Гумільова навіть у суто епічних поемах присутні ще інші жанрові зразки і мотиви, що не входять до епічного поля.

Крім того, не можна «вистрибнути» за межі своєї епохи і «никто не может быть выше века и страны», як вірно зазначив В. Белінський. Гадаю, Гумільов і сам добре розумів, що у фразі «сучасний епос», слово «сучасний» важливе не менш, ніж «епос», тому створював свої твори з огляду на запити епохи, як у жанровому, так і у тематичному ключі. Орієнтація на епічний первень у його випадку полягала насамперед у зверненні до масштабних космогонічних тем, у чіткій структурі і мужньому герої. І у цьому плані його епічні дослідження однозначно вдалися. Ми не можемо кваліфікувати їх як власне епос, оскільки це буде некоректно з точки зору теорії та історії жанру, але й не можемо віднести суто до ліро-епосу і проігнорувати цей вислів про «сучасний епос», оскільки це буде несправедливо по відношенню до автора, до його ідеї.

Головуючий: Чи є ще запитання до здобувачки? (Немає). Дякуємо за відповіді.

3. ВИСТУПИЛИ:

Науковий керівник – д. філол. н., професор кафедри світової літератури та теорії літератури факультету іноземної філології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова Пахарєва Т. А.

Дисертація Нікітської Катерини Ігорівни «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова» є новаторським самостійним дослідженням, яке долучається до корпусу наукових праць на актуальну проблему історичної поетики – проблему індивідуальних модифікацій жанру поеми в російській літературі посткласичної доби.

У контексті цього наукового напрямку дисертантка Нікітська К. І. вибудувала власну методологію дослідження, яка базується на поєднанні генологічного, історико-типологічного та феноменологічного підходів до виявлення жанрової специфіки поем М. Гумільова. Методологія дослідження була зумовлена як сучасними підходами до історико-літературної та теоретичної проблематики роботи, так і фактором творчої індивідуальності досліджуваного автора, який своїми поетологічними та літературно-критичними працями завдав магістральні вектори аналізу його власних творчих стратегій.

Головним науковим результатом дисертаційного дослідження К. І. Нікітської слід визнати побудову системної картини пошуків М. Гумільова у жанрі поеми, адже комплексний аналіз поем даного автора ще не здійснювався гумільовознавцями.

Також відзначимо наукову новизну та плідність генологічних розвідок дисертаційної роботи К. І. Нікітської, у яких було системно виявлено логіку та методи роботи М. Гумільова з традиційними формами поеми та засоби адаптації й «привласнення» жанрових рис провідних історичних різновидів поеми у його індивідуальних жанротворчих спробах. При цьому було переконливо доведено, що логіка пошуків даного автора у жанрі поеми

розгорталася від досить еkleктичних спроб синтезу рис романтичної, епічної, барокової поеми до свідомого виведення на перший план епічної складової цього жанру і створення концептуально спрямованих зразків «сучасного епосу».

До нових результатів роботи належить також виявлення та систематизація у творчості Гумільова контекстуальних зв'язків між поемами та малими поетичними формами: виявлені К. І. Нікітською спільні лейтмотиви, наскрізні образи, претексти, автобіографічні мотиви, що поєднують лірику Гумільова з його поемами, дозволяють суттєво уточнити й скоригувати прийняті в гумільовознавстві уявлення про характер цілісності творчості поета і його еволюцію як митця.

Новизна роботи в теоретичному аспекті полягає в уточненні механізму створення індивідуальної жанрової моделі поеми посткласичної доби як синтезу типологічних та індивідуально-контекстних чинників, у якому нова жанрова форма створюється через діалог (у тому числі гру і деконструкцію) з традицією, а також через розмикання меж окремого поемного твору в автоінтертекстуальний простір.

Висновки дисертації цілком відбивають отримані результати дослідження. Параметри актуальності, новизни, методології тощо, окреслені у вступі, є витриманими, що є свідченням обґрунтованості загальної концепції дисертаційної праці. Відповідність результатів роботи спеціальності 035 Філологія підтверджена репрезентативністю матеріалу та розробленою методикою для його опрацювання.

Спираючись на такі основні здобутки, є всі підстави стверджувати, що виконана дисертація є внеском в історико-літературну галузь сучасної русистики, а її практичне значення полягає в можливості використовувати її результати у процесі вивчення навчальних дисциплін «Зарубіжна література», «Теорія літератури», «Історія російської літератури», «Історична поетика», «Порівняльне літературознавство» тощо; при виконанні магістерських та інших наукових досліджень із проблематики історії та теорії літературних жанрів, історії російської та зарубіжної літератури, літературної компаративістики та історичної й індивідуальної поетики.

Теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження Нікітської Катерини Ігорівни апробовано в достатній кількості публікацій у наукових фахових виданнях України та в періодичному виданні іншої держави, у тезах доповідей наукових конференцій різних рівнів.

Дисертація Нікітської Катерини Ігорівни «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова» є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам п. 9-18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167» і може бути подана для проведення процедури рецензування у відповідному структурному підрозділі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Висновок

рецензентів доктора філологічних наук, доцента Юдіна Олександра
Анатолійовича, кандидата філологічних наук, доцента Балабан Олени
Олександрівни про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Нікітської Катерини Ігорівни на тему
«Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова»,
призначених рішенням засідання вченої ради НПУ
імені М.П. Драгоманова
від 24 вересня 2020 р. (Витяг з протоколу № 2) для проведення
попередньої експертизи дисертації, поданої на здобуття ступеня вищої освіти
доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія

Дисертаційне дослідження присвячено вивченню жанрової специфіки поем М. С. Гумільова.

У дисертації розкрито й обґрунтовано доведено магістральну роль жанру поеми у творчості М. Гумільова, який напрями асоційовано з героїко-епічною домінантою художньої свідомості поета. Доведено, що його увага до даного жанру та звернення до нього в усі періоди творчості пов'язані передусім з вихідними творчими уявленнями Гумільова про специфіку його епохи як такої, що потребує «мужньо-твердого» погляду на світ, а звідси – з гумільовською концепцією поета як носія героїчної позиції та поезії як дієвої сили, що транслює рятівні цінності та веде за собою в період аксіологічної кризи. З аксіологічного підходу Гумільова до творчості зростає і його концепція акмеїзму, і його життєтворча спрямованість на злиття власного біографічного досвіду з ціннісним контекстом своєї творчості. Таким чином доведено, що актуалізація жанру поеми у творчості Гумільова зумовлена біографічними і культурно-історичними чинниками, а специфіка його індивідуальних жанрових пошуків витікає з його ціннісно-світоглядного комплексу, побудованого навколо категорії героїки, мужньо-дієвого ставлення до світу, позиціонування слова як вчинку, спрямованого на загальнозначущий результат. Отже, всебічного історико-літературного обґрунтування набуває головна робоча концепція дисертації, за якою, створюючи індивідуальну модифікацію жанру поеми, М. Гумільов намагався модернізувати епічну складову даного жанру, активізуючи свої жанрові пошуки не в напрямі подальшої ліризації поеми (як це відбувалося в цілому в поемі Срібного віку), а у напрямі створення сучасного епосу.

Вихідну гіпотезу дослідження переконливо верифіковано у процесі виявлення генеалогії поем М. Гумільова через їх співвіднесення з різночасовими жанровими моделями поеми, а також через аналіз інтертекстуальної складової поем М. Гумільова. У процесі хронологічно впорядкованого аналізу текстів поем даного автора простежено динаміку змін у його літературних уподобаннях і жанрових орієнтирах і водночас

доведено стали спрямованість поета на героїко-епічну поему як взірець жанру, який дедалі більше оприявнювався у його власних поемних спробах.

Актуальність теми дисертації. Процес системного вивчення творчості М. Гумільова тільки набирає обертів у сучасному гумільвознавстві, адже лише нещодавно почали з'являтися монографічні дослідження генералізуючого характеру, які розкривають творчий шлях даного автора та специфіку його художнього світу у їх цілісності та динаміці розгортання в часі. Це, передусім, роботи В. Шубінського та Ю. Зобніна, а також фундаментальні, але більш специфіковані розвідки, у яких творчість Гумільова як художня цілісність розглянута крізь призму тієї чи іншої домінанти – «геософічної» у роботах О. Раскіної, або військово-героїчної у біографічних дослідженнях Є. Степанова тощо. При очевидному домінуванні в гумільвознавстві робіт, які націлені або на виявлення загальних творчих настанов Гумільова (найчастіше у контексті провідних течій в російській літературі Срібного віку), або на створення науково вивіреної біографії поета, дослідження жанрологічної спрямованості представлені в гумільвознавчому корпусі вкрай скромно і фрагментарно. Найчастіше увага дослідників проблем жанроутворення звертається на жанрово-родову специфіку драматургії Гумільова, а також на його баладну творчість, тоді як поеми Гумільова лише спорадично розглядаються у гумільвознавчих студіях і ще ніколи не досліджувалися системно, як єдиний комплекс, який демонструє динаміку пошуків письменника в жанрі поеми. Отже, перший аспект актуальності дисертації К. І. Нікітської зумовлено вибором матеріалу дослідження, яким став повний корпус поем М. Гумільова.

Актуальність роботи забезпечується також вибором наукової проблеми, яка наразі залишається в центрі уваги дослідників історичної поезики – проблеми вивчення індивідуальних жанроутворювальних стратегій в літературі епохи переходу від класичної до посткласичної парадигми на межі ХІХ-ХХ ст. Індивідуалізація поезики у цю епоху позначається і на жанрових пошуках письменників, які намагаються створити власні авторські варіанти жанрів, серед яких і жанр поеми, що саме в період на межі ХІХ-ХХ ст. остаточно втрачає риси нормативності і демонструє граничне розмаїття авторських модифікацій. Але, якщо яскраві індивідуальні жанроутворювальні стратегії таких поетів Срібного віку, як О. Блок, В. Маяковський, М. Цветаєва, вивчаються досить систематично, плідно і активно, то поеми М. Гумільова з цієї точки зору ще майже не осмислені в русистиці, актуальним завданням якої залишається виявлення індивідуальних принципів Гумільова у його поемній творчості, простеження динаміки жанрових пошуків даного автора, виявлення жанрової генеалогії його поем та внутрішніх зв'язків його поемного корпусу з контекстами світової поеми, літератури Срібної доби, а також з власним контекстом поетичної творчості Гумільова.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації К. І. Нікітської полягає в тому, що у ній вперше було проаналізовано поеми М. Гумільова як

цілісний масив текстів, що репрезентує єдину логіку індивідуальних пошуків письменника у жанрі поеми. Вперше проведено системне співставлення поем Гумільова з провідними історичними модифікаціями жанру поеми у світовій літературі – з архаїчною епічною поемою, з бароковою поемою, з романтичною поемою, з ліро-епічною поемою к. XIX – поч. XX ст. В результаті виявлено генеалогію кожної з поем М. Гумільова, завдяки чому отримано картину динаміки його жанрових пошуків і встановлено константні (архаїчна епічна поема) і варіативні жанрові орієнтири поета. Вперше з точки зору жанрових пошуків проаналізовано інтертекстуальні зв'язки поем М. Гумільова з поемами Гомера, епосом про Гільгамеша, «Божественною комедією» Данте Аліг'єрі. Встановлено роль автоінтертексту в формуванні жанрової специфіки поем Гумільова і проаналізовано внутрішньопоемні та кросжанрові мотивні й образні зв'язки. Встановлено кореляції між програмними настановами Гумільова – теоретика вірша та лідера акмеїстів – і його жанротворчою стратегією в різні періоди його поемної творчості, завдяки чому уточнено механізм взаємодії між теоретичними принципами та художньою практикою письменника.

Теоретичне значення дисертації пов'язане з невизначеністю сталих жанрових характеристик поеми, проблемним статусом цього жанру в історичній поетиці; відповідно робота долучається до досліджень теоретико-літературної проблеми варіативності й індивідуалізації жанрів та до вивчення механізмів взаємодії канонічних та індивідуальних чинників у поемній творчості митців к. XIX - поч. XX ст.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали і висновки можуть бути використані для нових досліджень російської та зарубіжної літератури к. XIX – поч. XX ст., у закладах вищої освіти при написанні підручників і навчальних посібників із зарубіжної літератури к. XIX – поч. XX ст., читанні курсів лекцій з історії літератури, теорії літератури, літературної компаративістики, веденні практикумів аналізу художнього тексту, при підготовці спецкурсів, написанні курсових, дипломних та магістерських літературознавчих робіт.

Обґрунтованість і достовірність основних положень і висновків дисертації забезпечено критичним аналізом достатньої кількості використаних джерел, коректним застосуванням методів і прийомів аналізу, за допомогою яких опрацьовано належний обсяг фактичного матеріалу.

Результати дослідження повною мірою відображені у 5 публікаціях авторки, з яких 4 надруковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному виданні іншої держави, а також матеріали 7 доповідей наукових конференцій.

Дисертація Нікітської Катерини Ігорівни «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова» є цілісним завершеним дослідженням, яке відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 і може бути подане до захисту в разовій спеціалізованій

вченій раді.

Головуюча на засіданні кафедри д. філол. н., проф. Корнієнко О. О. підсумувала, що обидва рецензенти були однакові в позитивній оцінці дисертаційного дослідження Нікітської К. І., її відповідності «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167.

4. УХВАЛИЛИ: Наукову доповідь Нікітської К. І., у якій висвітлено основні наукові результати дисертаційної роботи, взяти до уваги.

Прийняти такі **ВИСНОВКИ** щодо дисертаційної роботи Нікітської Катерини Ігорівни на тему: «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова». Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 3 від 26 жовтня 2016 р.). Дисертація виконувалась як складова частина комплексного дослідження «Поетика й аксіологія літератури: проблеми дослідження та викладання» кафедри світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

4.1. Актуальність теми дисертаційної роботи зумовлена по-перше, необхідністю осмислення жанру поеми як одного з найпродуктивніших у літературі Срібної доби. На межі століть поема набула надзвичайного розквіту і проявилася у величезній кількості індивідуально-авторських модифікацій. Це дозволяє розглядати даний жанр як той, у якому найяскравіше видно сутність творчих настанов поета, а отже вивчення поем є важливим для розуміння усього поетичного спадку того чи іншого автора. По-друге, спеціальних робіт, присвячених жанровій специфіці поем Гумільова і еволюції його пошуків у ліро-епічній сфері, майже немає. Дослідники творчості поета частіше зосереджуються на родових аспектах його творчості, відмічаючи синтез лірики та епосу у його поезії (Ю. Верховський, Вяч. Вс. Іванов) або, звертаючись до жанрологічних пошуків Гумільова, розглядають жанр балади у його творчості (Ю. В. Зобнін, О. Ю. Кулікова). Комплексних досліджень, які б розкривали жанрову природу поем Гумільова, ще не було.

4.2. Предметом дослідження є жанроутворюючі фактори поем М. Гумільова: сюжетно-композиційні особливості, мотивний комплекс, а також інтертекстуальні і контекстуальні зв'язки.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше здійснений комплексний аналіз поем М. Гумільова у їх генетичному та типологічному зв'язку з вершинними зразками поем попередніх епох; виявлені їх сюжетні, композиційні і жанрові особливості; досліджений мотивний комплекс, виділені основні мотиви; виявлені прямі та імпліцитні запозичення; досліджені інтертекстуальні зв'язки і автобіографічний підтекст; охарактеризована еволюція і динаміка жанрових пошуків Гумільова у ліро-епічній сфері від ранніх дослідів до останніх творів.

На захист винесено такі положення:

1. Поема як жанр не має фіксованих ознак і реалізується суто в історичних варіаціях, а отже відображає ключові особливості тієї чи іншої літературної епохи і світоглядні настанови авторів. Однією з характерних особливостей поеми є універсальність і звернення до загальнолюдських тем з одного боку і глибокий національний характер, з іншого. У російській літературі межі століть поема актуалізується як жанр, здатний задовольнити потребу у великій літературній формі і реалізувати надзвичайно широке коло тем – від інтимних переживань до суспільно-політичних зрушень.
2. Для М. Гумільова поема стала одним з найважливіших жанрів, оскільки вона бере початок від стародавніх епосів і втілює ті епічні теми, які були ключовими у його поетичній творчості – відношення колективу та особистості, доля людства у історичному розвитку, прагнення до духовного зросту під керівництвом лідера, що володіє сакральним знанням та великою духовною силою.
3. Жанрові зразки, до яких Гумільов звертався при створенні поем, є досить різноманітними. Попри свідому орієнтацію поета суто на стародавні епоси (зокрема поеми Гомера та шумеро-аккадські епоси), у його ліро-епічних творах проявлені риси середньовічних епосів, авантюрної поеми Відродження, російської романтичної поеми XIX століття, поеми межі століть, зокрема символістської. Крім того, поеми Гумільова зазнали впливу інших літературних жанрів, що не відносяться до ліро-епосів. Це такі жанри, як балада, новела, містерія, притча, казка та окультний трактат.
4. Гумільов починав свій творчий шлях як символіст, тому у його перших поемах помітними є вплив символістської поетики і перегуки із творчістю сучасників-символістів (зокрема В. Брюсова, К. Бальмонта і А. Белого), а характерними особливостями поем є хиткість сюжету та композиція, наближена до ліричного циклу. Однак вже на ранніх етапах творчості поет виявляє тенденцію до епізації і прагнення до створення «великого епосу» на теренах модернізму.
5. У всіх поемах Гумільова домінуючою, а відтак і сюжетоутворюючою темою є тема духовного шляху, який має привести кожного індивідуума і усе людство до іншого, кращого буття. Ця тема реалізується у його ліро-епічних творах незалежно від жанрових зразків, а також сюжетних і мотивних запозичень.
6. Поеми Гумільова демонструють еволюцію ліричного героя, яка у певних аспектах збігається із еволюцією авторського світогляду. У контексті зростаючої епізації поем – від ранніх, що є більш ліричними, до пізніх, що є спробою створити повноцінний великий епос – герой Гумільова проходить шлях від романтичного конквістадора, проникнутого ніцшеанським індивідуалізмом, до космогонічної фігури носія сакральних знань, чия місія передавати їх людству і тим самим вести його до духовного піднесення.
7. Створюючи власні модифікації великої епічної поеми, Гумільов передбачає тенденцію до епізації, що встановилась у літературі XX століття

із кінця 20-х років. Його досліди у цій сфері передують появі таких модифікацій поеми у інших авторів, наприклад, Б. Пастернака і О. Мандельштама. Таким чином, висувуючи епос як продуктивний жанр сучасної йому літератури, Гумільов зміг вірно визначити динаміку літературного процесу епохи.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дисертації можуть використовуватися при розробці навчальних програм з історії російської літератури початку ХХ століття, курсів світової літератури, спецкурсів з російської літератури, історичної поетики, жанрології, а також у дослідженнях творчості М. С. Гумільова і при укладанні коментарів до видань творів поета.

4.3. Дисертація Нікітської К. І. є самостійною науковою роботою.

Опубліковані у фахових наукових виданнях праці достатньо повно відображають зміст дисертації.

Проблематику, теоретичні й практичні результати дисертаційного дослідження викладено в 5 публікаціях: з яких 4 надруковано у наукових фахових виданнях України, 1 – у періодичному виданні іншої держави, а також матеріали 7 доповідей наукових конференцій.

1. Никитская Е. И. Поэма «Сон Адама» в контексте творчества Н.С. Гумилева. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». Харків: 2017. №76. С. 67–72
2. Никитская Е. И. «Мик» Н. Гумилева как модернистская модификация эпической поэмы. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації». К.: 2017. №2, том 28 (67). С. 55–61
3. Никитская Е. И. Жанровое своеобразие поэмы Н. Гумилева «Открытие Америки». Мова і культура (науковий журнал). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. Вип. 21. том V (194). С. 217–226.
4. Никитская Е. И. Поэма «Блудный сын» Н. Гумилева как первый манифест акмеизма. Studia Rusycystyczne Uniwersytetu Jana Kochanowskiego. Kielce: 2020. Том 28. С. 42–51
5. Никитская Е. И. Четыре благородные истины Николая Гумилева: о буддийских мотивах в творчестве. Мова і культура (науковий журнал). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. №21, том II (191). С. 311–318

Слід уважати, що дисертаційна робота Нікітської К. І. є достатньою мірою апробованою. Наукові концепти і висновки дисертації були обговорені на засіданнях кафедри світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, висвітлені у статтях і наукових доповідях на наукових конференціях: міжнародна наукова конференція «Мова і культура» імені проф. Сергія Бураго (Київ, 2017), міжнародна наукова конференція «Срібний вік: діалог культур» пам'яті професора С. П. Ільова (Одеса, 2017), міжнародна наукова конференція «Аналіз та інтерпретація художнього тексту: проблеми,

стратегії, дослідження» (Київ, 2016, 2018, 2020), міжнародна наукова конференція «Філологічні читання пам'яті М. М. Гіршмана» (Київ, 2017); міжнародна наукова конференція «Метафорологія XXI століття: Актуальні проблеми лінгвістичних і літературознавчих досліджень» (Київ, 2018), звітно-наукові конференції викладачів, аспірантів та докторантів НПУ імені М. П. Драгоманова.

4.4. Уважати, що дисертація Нікітської Катерини Ігорівни на тему: «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова» є завершеним самостійним дослідженням, яке відповідає постанові «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167, і може бути подане до розгляду у спеціалізованій вченій раді зі спеціальності 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки.

Виходячи з наведеного вище, кафедра світової літератури та теорії літератури Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова затверджує цей висновок і рекомендує дисертацію Нікітської Катерини Ігорівни на тему: «Жанр поеми у творчості М. С. Гумільова» (науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Пахарєва Т. А.), подану на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Рішення прийняте одногосно.

Головуюча на засіданні кафедри
д. філол. н., проф., зав. кафедри
світової літератури та теорії літератури

Корнієнко О. О.

Секретар кафедри

Юферева О. В.

ім. М. П. Драгоманова

« 21 » / 10 20 20 р.